

دو کتاب تاریخی

● محمدرسول دریاگشت

مدارس جدید دوره قاجاریه

بانیان و پیشروان

اقبال قاسمی پویا

تنظیم و تبویب گردیده است. مجلدات پنجگانه این اثر پژوهشی به شرح زیر درآینده منتشر خواهد شد:
 ج ۱) از آغاز پیدایش روزنامه‌نگاری تا قتل ناصرالدین شاه.
 ج ۲) از قتل ناصرالدین شاه تا پیروزی مشروطه‌خواهان و سقوط استبداد صغیر.
 ج ۳) از خلع محمدعلی شاه تا انقراض سلسله قاجار.
 ج ۴) دوره رضاشاه.
 ج ۵) از اشغال ایران به دست متفقین تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.
 مؤلف در تلویح و نگارش این اثر مفید از منابع متعدد ایرانی و خارجی سود جسته که در پایان صورت و فهرست ماخذ کلی آورده شده. کتاب حاضر به قطع رحلی و در ۳۵۸ صفحه است.
 جلد نخست که اینک انتشار یافته مشتمل بر ۳ گفتار: «ارتباط در جامعه ایرانی»، «موضوع چاپ در ایران» و «واژگان روزنامه‌نگاری» است که در هر گفتار مباحثی مرتبط با آن گفتار گنجانده شده است. در گفتار سوم که بسیار گسترده و مفصل است مؤلف کوشا ذیل ۱۳ فصل به همه مسائل پرداخته و هر یک را به وضوح شرح داده است.

۲- مدارس جدید در دوره قاجاریه (بانیان و پیشروان)

تالیف اقبال قاسمی پویا، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷

نظام آموزشی فعلی و متداول کشور که اکنون بیش از صد سال از ایجاد اولیه آن می‌گذرد، بنای آن در عهد قاجار پی ریزته شد. پیشگامان ترقی خواه و بانیان فرهنگ دوستی در این راه گام نهادند که هدفشان متعالی و نامشان یادآور کوشش‌های فراوان آنان در مسیر شکوفایی این نظام جدید بود. مدارس جدید در دوره قاجاریه نام کتاب و مضمون پسندیده‌ای است که مؤلف برای رساله دکتری خود برگزیده، و آن را به نحو نیکو و موافقی به پایان رسانده است. موضوع کتاب بسیار گسترده و متوسط است. مؤلف که خود کارشناس از مدرسان امور آموزشی است با استفاده از منابع متعدد که شامل کتاب‌ها و رسالات و سالنامه‌ها و احصائیه‌های مدارس و همچنین روزنامه‌ها و آرشیو وزارتخانه‌های مختلف است کتاب را پر بار و غنی عرضه نموده است.
 مباحثی که بنیان پرداخته شده و کتاب را متنوع جلوه داده، سلسله مطالب گوناگونی است که هر یک مقوله مستقل جدائی را شامل می‌شود و در درون مطالب جدیدتری ظهور و پرورش یافته است.

کتاب تماما در شش فصل: دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی ایران و غرب در روزگار قاجار / آموزش عمومی در دوره قاجار / زمینه فکری تحول نظام آموزشی و پیدایش مدارس جدید / انقلاب مشروطیت و مدارس جدید / مدارس جدید در ایالات و ولایات / تاریخ اجتماعی و سیاسی و آموزشی گسترش، تنظیم شده که هر فصل مطالب متنوع دیگری را دربردارد.

تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان
دیگرپارسی نویسان

جلداول
پیدایش

ناصرالدین پروین

۱- تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگرپارسی نویسان (جلد اول - پیدایش)

تالیف ناصرالدین پروین، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷

نیم قرن از تالیف کتاب چهارجلدی تاریخ جراید و مجلات ایران نوشته مرحوم محمدصدر هاشمی می‌گذرد. (انتشارات کمال، اصفهان، ۱۳۲۷) بعد از آن کتاب جامع دیگری از تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران که دستمایه‌ای برای محققان باشد جهت آشنایی با آثار اندیشمندان از عصر مشروطیت تاکنون در دست نبود. ناصرالدین پروین که تحصیلات وی در همین رشته و مقیم سوییس است کار تهیه و نشر تاریخ گسترده‌ای از نشر مطبوعات در ایران را از سال‌ها پیش پی ریزته بود که اینک جلد اول این اثر پژوهشی مفصل ثمر داده است.

مؤلف در تلویح این دوره از مجموعه، بجز نشریاتی که در تهران و شهرستان‌ها نشر می‌یافتند، به روزنامه‌هایی که در خارج از ایران به فارسی چاپ شدند نظر افکنده و به بررسی آنها پرداخته است. نامبرده از اسناد تاریخی برای تکمیل فایده به خوبی سود جسته و از آرشیوهای غنی کشورهای هند و انگلستان نیز بهره برده است.

مؤلف در بررسی تحلیلی و توصیفی خود به ویژگی‌های نشریات منتشر شده اشاره می‌کند و در خلال مطالب، نمونه‌ای از تصویر روزنامه و شخصیت‌های تاریخی و یا روزنامه‌نگاران، یا مقاله‌ای را ارائه می‌دهد. گاه مشاهده شده که به تجزیه و تحلیل فهرست روزنامه‌ها هم پرداخته است. کار مؤلف را باید بخشی از یک فرهنگ اجتماعی دانست که به شکل دلپذیری

در این اثر، عواملی که موجب ایجاد نظام جدید در عهد قاجار شد و پیشروان این نهضت عظیم آموزشی یک به یک برشمرده می‌شوند. نقش انقلاب مشروطیت و نقش دولت‌ها در این راستا، محتوای برنامه‌های آموزشی، شکل محل‌های آموزشی، نقش اولیای محصلین، دشواری‌هایی که در مسیر وجود داشت، مخالفت بعضی اقدار جامعه با بانیان، بررسی مسائل اجتماعی و سیاسی و دیگر مباحث فراوان، محتوای کتاب را شکل می‌دهد. روزنامه‌ها چه نقشی در این تحول داشتند و نحوه آموزش در مکتب‌خانه‌ها و گسترش و پیدایش مدارس جدید از چشم تیزبین مؤلف پنهان‌نمانده است. نام اغلب مدارس و مؤسسات آموزشی در سراسر کشور به تفکیک آورده شده که این هم خود کارسگین و مفید و طاقت‌فرسائی بود. مدارس اقلیت‌های مذهبی خارجی مقیم ایران و همچنین مدارس ایرانیان خارج از کشور بحث پایانی کتاب است. کتابنامه مفصلی که در انتها آورده شده حاکی از گستره وسیع تحقیق مؤلف است.

آماده‌سازی این اثر تحقیقی ارزشمند و امور مربوط به آن مانند پیراستن و تنقیح متن و تهیه فهرست‌های لازم و بایسته، تهیه عکس‌های بسیار جذاب و متناسب با موضوع کتاب زیر نظر فردی محقق و آگاه به تاریخ قاجار که همکار گروه علوم انسانی مرکز نشر دانشگاهی است انجام گرفت که طبعاً به اعتبار کتاب می‌افزاید.

مرکز نشر دانشگاهی که خود پیشرو در نشر کتب مفید و ارزنده در مباحث گوناگون علوم انسانی است، به اهمیت این اثر مفید و جامع فرهنگی و تاریخی پی بردم آن را به نحو دلپسندی عرضه نموده است. کتاب به قطع وزیری و در ۷۵۲ صفحه به بهای ۲۲۰۰ تومان عرضه شده است.